

Moderna z mezinárodního aspektu

Konec a počátek: literatura na přelomu dvou staletí. Eds. Housková, A., Sva-toň, V. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Praha 2013. 212 s.

Na recenzované publikaci se podílelo čtrnáct autorů, jejichž profesní profily jsou uvedeny v závěru knihy. Na první pohled upoutá jak průřez generacemi pisatelů, tak neobyčejně široký teritoriální záběr, zahrnující kromě převládajícího prostoru evropského také oblast hispánské Ameriky. Začleněn je i zdánlivě vzdálený čínský fin de siècle. Podnět ke knize dal Program rozvoje vědních oblastí na Karlově univerzitě: *Racionalita ve vědách o člověku s básnický nazvaným podprogramem Kultura jako metafora světa.*

Kolektivní monografii, již předcházelo kolokvium uspořádané časopisem *Svět literatury* v únoru r. 2012, uvozuje cyklus studií o francouzské moderně, což je vzhledem k iniciační pozici francouzské kultury v tomto období plně oprávněné. Čtveřice autorů se zde postupně vyrovnává s takovými problémy, jako je geneze francouzské dekadence (Eva Voldřichová Beránková), průnik poetiky a estetiky v díle stěžejních představitelů francouzské prózy, budované na požadavku skrytého tajemství (Eva Blinková Pelánová), analýza exotismu ve francouzské poezii, románové tvorbě i malířství v obsáhlé a neobyčejně zajímavé studii Moe Binarové a srovnávací analýza francouzské impresionistické a mondénní kritiky na modelu Anatola France (Jan Staněk).

Na rozdíl od francouzského bloku, tvořícího kompaktní celek, je druhé výrazné zaměření monografie na problematiku hispánské moderny rozloženo do dvou samostatných celků. J. A. Sánchez, analyzující dílo filozofa a spisovatele Miguela de Unamuna, mapuje situaci ve Španělsku se zaměřením na tzv. generaci 98 a její sepětí s filozofickou výpovědí dominantních filozofů 19. století Nietzschem a Schopenhauerem. Jeho studie tak uvozuje problematiku moderny na Apeninském poloostrově, ve Skandinávii a v Rusku. Teprve po exkurzu do čínského prostředí na přelomu 19. a 20. století se monografie kruhem vrací ke španělské problematice – tentokrát k teritoriu hispánské Ameriky s její složitou problematikou různorodého kulturního prostředí bývalých španělských kolonií, usilujících o nezávislost. Zatím co Markéta Křížová mapuje zásadní existenciální otázky, jež si kladla koncem 19. stol. inteligence této části kontinentu, Dora Poláková na ni navazuje konkrétní analýzou hispánsko-amerického modernismu. Závěrečná studie Anny Houskové pak začleňuje tuto specifickou problematiku do širšího kontextu celé epochy.

Románský okruh studií završují dva příspěvky mapující terén italský. Oba vycházejí ze složité situace země, jež po svém sjednocení musela nově utvářet nejen literaturu, ale i její komunikát – jazyk. Peripetie tohoto nelehkého procesu přibližuje Zora Obstová na literárním materiálu druhé poloviny 19. století, kde její kolegyně Alice Flemrová nachází kořeny italské humoristické literatury 20. století. Stručné shrnutí terminologie dánské, norské a švédské moderny přináší příspěvek Martina Humpála.

Z opačného konce, než se obvykle v souvislosti s modernou hovoří o literaturách orientálních, k tomuto problému přistupuje sinoložka Olga Lomová, jež analyzuje zakládající dílo moderní čínské teorie básnictví předního představitele čínské literatury Wang Kuo-weje, usilujícího na základě studia díla Kantova, Schopenhauerova a Nietzscheho o modernizaci tradiční čínské kultury. Její upozornění na nekončící proces recepce i kritiky

tohoto pokusu uvozuje jednu ze základních premis předkládaného spisu – poukaz na souvislost moderny se současnou kulturou a estetikou.

K této problematice směřují nejvýznamnější studie daného kompendia – Svatoňova hloubková analýza ruského formalismu, začleněná do širokého kontextu evropské estetiky a filosofie, na niž navazuje Nyklova charakteristika ruské filosofie epochy moderny a zastřešující stať Anny Houskové, jež zasazuje problematiku americké hispanistiky do širšího evropského kontextu, v němž není opomenut ani přínos ruské či české estetiky, především díla F. X. Šaldy.

Sympatickým rysem celé kolektivní monografie je snaha klást základní existenciální otázky, za nimiž není těžké nalézt úsilí hledat a nacházet východiska z některých patových situací naší současnosti. Explicitně to vyjádřil v závěru své studie Vladimír Svatoň, jenž pokládá vklad ruských formalistů do humanitně vědného myšlení za „návrh, kde hledat krizi evropské kultury a její (možné) překonání“ (s. 136).

Srovnání dynamické doby přelomu 19. a 20. století s epochou renesance, několikrát v monografii konstatované, lze podpořit i značně frekventovanou složkou tematickou a strukturní, doložitelnou především v ruském prostředí. Recenzovaná kolektivní monografie je dokladem toho, jak podnětný může být mezioborový přístup k výzkumu téhož období.

Danuše Kšicová

